

ספר משלי פרק י פסוק כא

שִׁפְתֵי צַדִּיק יִרְעוּ רַבִּים וְאֹיְלִים בְּחָסֵר לֵב יָמוּתוּ:

ביאור הגר"א - משלי פרק י פסוק כא

שפתי צדיק ירעו רבים,

כלומר שהצדיק הוא מדריך בדבורו לרבים, לגדולים, שרבים נקראים ת"ח. [משלי ז, כו] והיינו שהצדיק מדריך אפילו להת"ח בשפתיו מפני שהם מבינים דבריו שהם טובים, לכן הם רצין אחריו שיהא מדריכין.

ורשעים בחסר לב ימותו,

כלומר הרשעים שאין רודפיין אחר הצדיק שידריכין היינו מפני שהם חסרי לב ואין מבינין דברי הצדיק, ימותו בהחסר לב:

הקדמת הרמב"ם למשנה

הפרק השביעי, בדרגותיהם כפי מה שעשה המחבר.

חלק מעלות האנשים שנזכרו במשנה והם מאה ועשרים ושמונה כמו שהקדמנו לשלש מעלות.

מי שהיה אצלו גדול מאד וברום המעלות קראו בשמו, כגון הלל, ושמאי, ושמעיה, ואבטליון, מפני גודל מעלתם, כיון שאי אפשר למצוא כנוי לרומם בו את זכרם, כמו שאין מכנים את הנביאים.

ואשר הם אצלו למטה מדרגה זו מכנה אותם בשם רבן, כגון אמרו רבן גמליאל, רבן יוחנן בן זכאי.

ואשר הם אצלו למטה מדרגה זו מכנה אותם בשם רבי, כגון אמרו ר' מאיר, ר' יהודה. ומכנה אנשי דרגה זו גם בשם אבא. כגון אמרו אבא שאול. ופעמים משמיט מהם הכינוי דרך אי הקפדה. כגון שמעון אחי עזריה. ואלעזר איש ברתותא. וכלל מי שקראם בשמותיהם דרך גדולה הם אלה, שמעון הצדיק. אנטגנס איש סוכו. יוסי בן יועזר. יוסי בן יוחנן. יוחנן כהן גדול. יהושע בן פרחיה. נתאי הארבלי. חוני המעגל. אליהו עיני בן הקף. חנמאל המצרי. יהודה בן טבאי. שמעון בן שטח. עקביה בן מהללאל. שמעיה. ואבטליון. חנן. ואדמון. הלל. ושמאי. נחום הבלר. וחנניה בן חזקיה בן גרון. בבא בן בוטא.

וכל מה שתמצא שנזכר בשמו זולת אלה השמיט הכינוי מהם דרך אי הקפדה.

מה שאמר "סוד רבים", היינו שבמלה: "רבים" נכללים הני שלשה שמות: רב, רבי, רבן. כי ב' האותיות הראשונות של "רבים" הרי הם "רב", וג' האותיות הראשונות של "רבים" הרי הם "רבי"; והרי ב' האותיות האחרונות של "רבים" דהיינו "ימ" הם במספר

אות "נ". וא"כ "רבים" היינו "רבן".

ונראה לפרש בזה מה שאמרו במסכת סוטה דף כב, א: כי רבים חללים הפילה זה ת"ח שלא הגיע להוראה ומורה. והיינו שיש להבין שכל דרגא של ת"ח שמורה לפי דרגא יותר נשגב הרי הוא עובר על האי קרא דכי רבים חללים הפילה. היינו שאם הוא רק במדרגת רב והוא מורה כאילו הוא במדרגת רבי, או שהוא במדרגת רבי והוא מורה כאילו הוא במדרגת רבן, הרי גם הם נחשבים כ"רבים חללים הפילה" שלא הגיעו להוראה ומורים.

ביאור הגר"א – משלי פרק ז פסוק כו

כי רבים חללים – הוא נגד התאווה שהוא היפוך התורה שיושב ג"כ בביתו ולומד וזה יושב בביתו ואינו לומד רק ממלא תאווה. לכן אמר שרבים חללים הפילה כי "רבים" הוא בתורה בסוד רב רבי רבן. [ראה גם על משלי יד, כ].
ואמרו חללים כי התאווה הוא בפנים לכן אמר חללים שחלל הוא ג"כ בפנים כמ"ש חז"ל [ברכות דף יח עמוד ב] רשעים בחייהם קרוים מתים. דכתיב [יחזקאל כא, לו] לואתה חלל רשע גו' והיינו בנפש.

ועצומים כל הרוגיה – הוא נגד החמדה שהוא נגד המצות. אומר "עצומים" – עצומים שהוא גבור באברים שהן העצמות כלומר שהחמדה הורג אף הבעלי המצות לפי שהיא היפוך המצוה. והיינו כמו המצות צריך לרדוף אחריהן כמ"ש [ברכות דף יז עמוד א] ובמצותיך תרדוף נפשי, כן הבעל החמדה הוא רודף תמיד, כמ"ש למעלה [על משלי ב, טז]

ואמר "הרוגיה" לפי שהחמדה הוא בגלוי וכן האברים והמצות הן בגלוי, לכן אמר הרוגיה באיתגליא:

ביאור הגר"א – משלי פרק יד פסוק כ

גם לרעהו ישנא רש – שלהרש שונא אותו אפי' רעהו, ואוהבי עשיר רבים – אפי' אינם רעיו, הם אוהבים להעושר. וכן בתורה מי שהוא רש שונא אותו אפי' רעהו ומתרחק ממנו. אבל להת"ח הכל אוהבין אותו ומתפארין בו. וסוד "רבים" כבר כתבתי למעלה [על משלי ז, כו] רב רבי רבן. והבן.

ועיין במגלה עמוקות לפרשת חקת בענין מי מריבה. ועיין בתיקוני זוהר תיקון כא ובביאור 1. הגר"א שם.

ספר משלי פרק י פסוק כב
בְּרַכַּת ה' היא תְּעִשִׂיר וְלֹא יוֹסֵף עֲצָב עִמָּה:

ביאור הגר"א - משלי פרק י פסוק כב

ברכת ה' וגומר.

שעצבון הוא ב' משמעות: א' לשון טרחה, והב' לשון דאגה, והכל אחד. מי שיש לו טרחה וצריך ליגע הרבה הוא בדאגה, כענין (משנה אבות ב, ז) מרבה נכסים מרבה דאגה. וזהו ברכת ה', כאשר הקב"ה מפרנס ומברך את האדם, אותה ברכה היא מעשרת אותו ולא כשאר עשירות שצריך לטרחה ויגיעה רב, ויהיה תמיד בדאגה. אלא ולא יוסיף עצב עמה ע"י הברכה והעשירות שיתן לו הש"י לא יוסיף מחמת זה דאגה וטרחה, אלא בלא יגיעה וטרחה שיושב בביתו בשלוה והקב"ה יברך בכל מעשה ידו.

ועוד שהוא נגד התורה כמ"ש [מגילה דף ו עמוד ב] "לאוקמי גירסא סייעתא דשמיא". היינו שלא ישכח מה שלמד. וכמ"ש [מסכת ברכות דף לב עמוד ב] מתוך שחסידים היו תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת, ולא עוד אלא שיהיה כמעין הנובע ולא יהיה צריך ליגיעה. וזהו ברכת ה' כאשר הקב"ה מברך את האדם בתורה, היא תעשיר שלא ישכח ממה שלמד כלל. ויהיה לו תורה הרבה, וגם לא יוסיף עצב עמה, שלא יהיה צריך ליגיעה אלא יהיה כמעין הנובע.

מסכת מגילה דף ו עמוד ב

ואמר רבי יצחק אם יאמר לך אדם "יגעתי ולא מצאתי" אל תאמן. "לא יגעתי ומצאתי" אל תאמן. "יגעתי ומצאתי" תאמן. הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא. ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי, אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא.

תפארת ישראל - בועז מסכת אבות פרק א אות א

וכלל בזה ה' כללים להצלחות תלמוד ולזכרון. והם (א) שלא תלמוד דרך עראי... (ב) יש ג"כ במשמעות מלת קבע, עניין מנוחה, ור"ל מנוחת הנפש... (ג) יש ג"כ במשמעות מלת קבע, עניין המשך, שלא יהא לימודו פסקי פסקי, ללמוד מעט ולהפסיק, ללמוד מעט ולהפסיק... (ד) יש נמי במשמעות מלת קבע, עניין חוזק ובירור, שתעשה חיזוק ללימודך, ולא תזוז מהעניין עד שתרגיש שהוא קבוע בך כבמסמר... (ה) ואפשר עוד דכלל תנא במלת קבע לשון חטיפה...

רבנו יונה - משלי פרק י פסוק כב

ברכת י"י היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה. היא המעשרת את העשירים, ולא יוסיף צער

ודאגת ממון עם ברכת השם, כמו שכתוב "יתן לידידו שנא" (תהלים קכז, ב). ובא זה הענין על הצדיק הנזכר, שאין הצדיק נבהל להון ולא מרבה בצער במיעוט עשרו, כי יודע הוא שאם יצו השם אתו את הברכה לא יצטרך לצער וטרדת מחשבה, כי מבלתי רב מחשבות יגיע ברכתו. ובמה שלא יגזור השי"ת לתת לו אין הרבות מחשבות מועיל, כי אין מחשבה מועלת. וכן כתיב "שוא לכם משכימי קום וגו' אוכלי לחם העצבים" (שם). והתכלית העולה מזה שהצדיק מסתפק במה שחננו השי"ת ושמח בחלקו, כי יודע הצדיק כי לא יוסיף הצער ממון עם הברכה אשר ברכו השי"ת. עצב עניינו הצער והכעס, וכן "ודבר עצב יעלה אף" (טו, א):